

Economische impact van het Coronavirus in Zeeland

Inleiding

Voor u ligt de eerste editie van de Coronamonitor Zeeland. Deze monitor is tot stand gekomen in samenwerking met de Economic Board Zeeland, Economische Impuls Zeeland, ZB Planbureau, VNO-NCW Zeeland, Arbeidsmarktregio Zeeland, Vereniging Zeeuwse Gemeenten en Provincie Zeeland. Doelstelling van deze monitor is inzicht geven in de economische impact van de COVID-19 uitbraak op de economie van Zeeland.

Deze monitor bevat een beschrijving en een duiding van de zichtbare en de te verwachten economische gevolgen van de COVID-19 uitbraak. De informatie is gebaseerd op actuele cijfers, beelden en analyses.

Dit is de eerste Coronamonitor Zeeland. De komende periode zullen we deze monitor regelmatig actualiseren en uitbreiden indien nieuwe feiten en cijfers beschikbaar zijn. Doordat ontwikkelingen in een hoog tempo opvolgen, spreekt het voor zich dat de analyses in deze monitor voorlopig zijn en dat de toegang tot cijfers en feiten nog beperkt is. Mocht u vragen of opmerkingen hebben over de monitor, dan kunt u contact opnemen met **Leon Verlinde** van Provincie Zeeland lc.verlinde@zeeland.nl of **Tatiana Booi** van gemeente Kapelle t.booi@kapelle.nl.

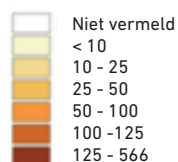
Gebiedsbeeld

Figuur 1 Gemelde COVID-19 patiënten

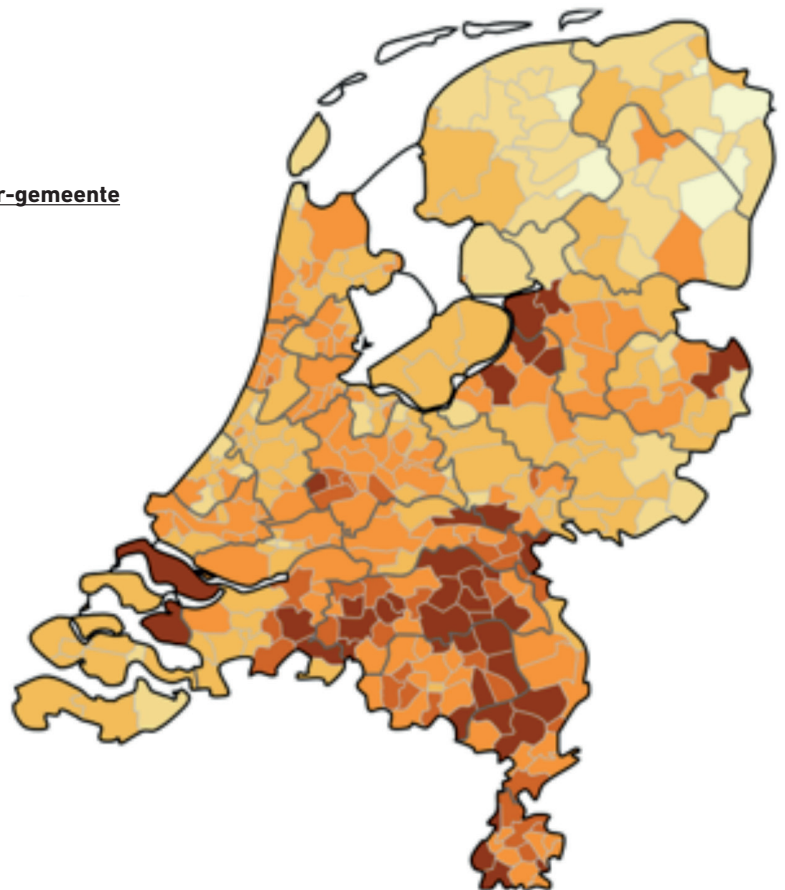
per 100.000 inwoners per gemeente tot en met 30-3-2020

<https://www.rivm.nl/coronavirus-kaart-van-nederland-per-gemeente>

Aantal per 100.000 inwoners

— GGD-regio's

Actueel beeld

- Wereldwijd > 600.000 mensen besmet
- Nederland 11.750 mensen positief getest

Zeeland

- 177 mensen positief getest (31 maart 2020)
- 13 mensen zijn aan het virus overleden
- Gemeenten Tholen, Goes en Veere laten de meeste officiële besmettingsgevallen zien.

Recente ontwikkelingen

Alle maatregelen en adviezen van het kabinet zijn gericht op het maximaal controleren van het virus. Alle maatregelen gelden vooralsnog tot en met 6 april 2020. Alleen het verbod op evenementen met een vergunning- en meldplicht, duurt tot 1 juni 2020.

Hoofdpijnen aanpak:

- **Sociale onthouding** en iedereen houdt ten minste 1,5 meter afstand van elkaar;
- **Publieke locaties** zoals musea, concertzalen, theaters, sportclubs, maar ook scholen en kinderdagverblijven zijn gesloten; alle eet- en drinkgelegenheden, casino's, sport- en fitnessclubs, sauna's en sexclubs zijn dicht.
- Uitoefening van alle vormen van **contactberoepen** is verboden, indien geen 1,5 meter afstand tot de klant gehouden kan worden. Denk daarbij aan masseurs, kappers, nagelstylisten, escort-services en rijinstructeurs. Er wordt een uitzondering gemaakt voor de behandeling van (para)medische beroepen, als daar een individuele medische indicatie voor bestaat én de beoefenaar alle hygiënevereisten kan naleven.
- **Winkels en markten** moeten gesloten worden en **openbaar vervoer** beëindigd als er geen of te weinig navolging wordt gegeven aan de geldende hygiënemaatregelen en de 1,5 m afstand.
- Alle **verpleeg- en verzorgingshuizen** zijn gesloten voor bezoek.
- **Groepsvorming** (al dan niet toevallig) in de publieke ruimte wordt verboden. Onder een groep verstaat het kabinet drie of meer personen die daarbij geen afstand van 1,5 m houden. Er is geen sprake van groepsvorming als het gaat om personen die een gezamenlijk huishouden vormen.
- België verbiedt **niet-essentiële** reizen naar en vanuit het buitenland. Er is een speciaal vignet beschikbaar, zodat personen werkzaam in vitale sectoren of met cruciale beroepen sneller de grens kunnen passeren.
- Al het **recreatief nachtverblijf** (toeristisch verblijf) in de vorm van verblijf op recreatieparken, kampeerterreinen en minicampings, kamperen bij de boer, kamerverhuur, (air) B&B, pensions, jachthavens en camperplaatsen in Zeeland is verboden vanaf maandag 30 maart 12.00 uur.

Voor ondernemers

- De Provincie Zeeland heeft **2 miljoen euro** vrij gemaakt om de impact van het coronavirus op de Zeeuwse economie te verzachten. Deze middelen worden gekoppeld aan bestaande maatregelen voor ondernemers en gebeurt als aanvulling op landelijke maatregelen. De investeringen die de regio al in de arbeidsmarkt doet, gaan onverminderd door.
- Zeeuwse ondernemers kunnen bij de Provincie, gemeente, Impuls en bij VNO-NCW Zeeland terecht met hun vragen bij het Zeeuws loket: corona@zeeland.nl.
- Via de website van Impuls Zeeland staat een overzicht van alle landelijke en regionale regelingen en informatie voor ondernemers: <https://www.impulszeeland.nl/nl/nieuws/ondersteuning-voor-zeeuwse-bedrijven-vanwege-corona>.
- Ondernemers kunnen bij Dockwise terecht voor praktische vragen over het versneld innoveren en digitaliseren van bedrijfsvoering en werkzaamheden via www.ikmoetdigitaal.nl.
- De KvK heeft samen met VNO-NCW en MKB Nederland een speciaal coronaloket voor ondernemers <https://ondernemersplein.kvk.nl/coronavirus-wegwijzer-voor-ondernemers/> waar ondernemers terecht kunnen voor al hun vragen met betrekking tot de gevolgen van de Corona uitbraak.

Impact economie: landelijk

- Zowel Rabo Research als het Economisch Bureau van ABN Amro verwachten een kortstondige maar diepe recessie door de coronapandemie. De exacte impact is moeilijk te voorspellen, de economische neergang is erg groot. Belangrijkste factor is tijd.
- Het **CPB** heeft 26 maart vier scenario's gepresenteerd waarin de economie krimpt tussen 1,2 en 7,3%. In alle scenario's is sprake van een recessie. In onderstaande figuur 2 zijn de belangrijkste onzekerheden per scenario weergegeven:

Figuur 2

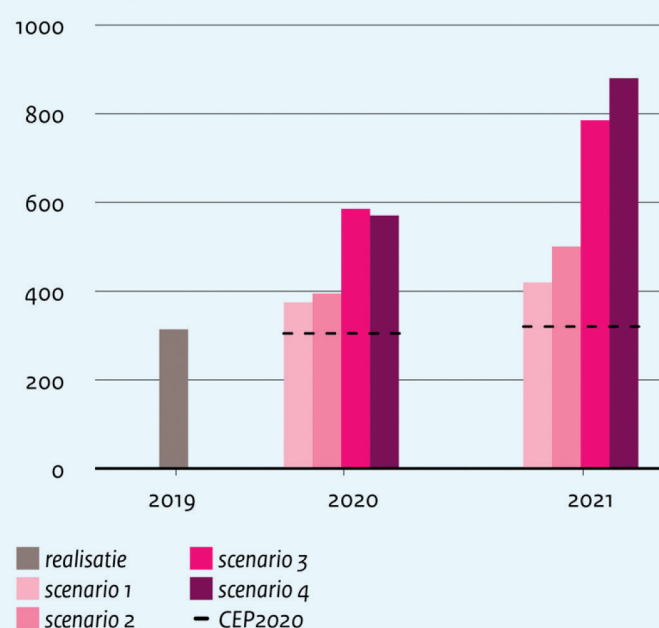
Scenario	I 3 maanden	II 6 maanden	III 6 maanden	IV 12 maanden
Duur contactbeperkingen				
Impact contactbeperkingen	Matig, vooral diensten	Zwaar, ook industrie	Zeer zwaar, in veel sectoren	Zwaar, in veel sectoren (enige adaptatie)
Direct herstel na opheffen contactbeperkingen	ja	ja	nee	nee
Problemen in de financiële sector	nee	nee	ja	ja
Grotere problemen in andere landen	nee	nee	matig	zwaar

(Bron CPB, maart 2020)

- Grootste onzekerheden:
 - Verloop van de pandemie
 - Doorwerking contactbeperking
 - Effectiviteit van het beleid in binnen-en buitenland
- Ook is onzeker in welke mate steunmaatregelen succesvol zijn en of problemen in financiële sector uitblijven.
- Er is sprake van zowel verminderde productie als vraaguitval, in sommige sectoren zijn werknemers niet inzetbaar, hapert de aanvoer van onderdelen. Vraagkant economie wordt geraakt door contactbeperking, uitvoer stukt en huishoudens en bedrijven stellen aankopen en investeringen uit.
- Maatregelen hebben enorme impact op de arbeidsmarkt. In onderstaande figuren een weergave van de werkloosheid per jaar en de werkgelegenheid (in gewerkte uren) per scenario.

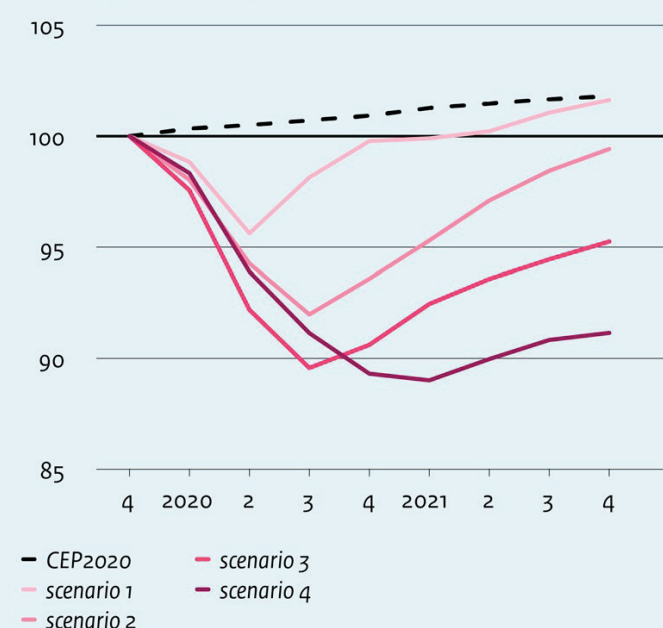
Figuur 3 Werkloosheid

in duizenden personen

Figuur 4 Werkgelegenheid (in gewerkte uren)

index, 2019 kwartaal 4 = 100

Impact economie: sectoren

- Coronapandemie heeft enorme impact op sectoren en individuele bedrijven, blijkt uit de **sectorprognose** van ABN Amro van 27 maart 2020.
- Grootste pijn verwacht ABN Amro bij sectoren die direct afhankelijk zijn van consumenten, zoals horeca en winkels. Consumptieve bestedingen drogen op.
- Vraaguitval veroorzaakt schokgolf door hele keten en heeft gevolgen voor toeleveranciers zoals voedselverwerkers en agrarische sector. De sluiting van horeca en winkels raakt de transportsector.
- Ook industrie merkt gevolgen van beperkingen eurozone, naast de stilgevallen productie in China.
- Met name de sectoren: industrie, bouw en technologie krijgen last van terugvallende investeringen.

Figuur 5 Volumegroei per sector in Nederland

	2019	2020	2021
	% mutaties		
Agrarisch	1,0	-2,0	1,0
Food	1,0	-3,0	2,0
Industrie	-1,0	-10,0	8,0
Bouw	4,0	-4,5	-2,5
Vastgoed**	7,0	1,5	-5,0
Retail	2,5	-8,0	6,0
Leisure	1,4	-15,0	10,0
Transport & Logistiek	1,5	-6,0	4,0
Telecom, Media & Technologie	3,0	-1,0	0,5
Zakelijke dienstverlening	3,0	-4,0	-0,5

Ramingen: ABN AMRO Sector Advisory

* prognose op basis van toegevoegde waarde

** prognose Vastgoed betreft waardeontwikkeling vastgoed

(Bron: ABN-AMRO-Sectorprognoses-Coronacrisis-27 maart 2020:

Geen sector ontkomt aan het coronavirus)

Impact Zeeuwse economie: arbeidsmarkt

- UWV heeft ruim 500 aanvragen voor een WW-uitkering in week 12, terwijl deze in de weken/maanden voorafgaand hierop ongeveer op 100 lag.
- UWV geeft aan in de agrarische sector met name de UWV-werkzoekenden niet kunnen concurreren met werknemers uit andere EU landen.
- Veel geplande plaatsingen van werkzoekenden via gemeenten bij bedrijven gaan niet door. Voor langdurig werkzoekenden is dit een bittere pil om te slikken.
- Zowel landelijk als in Zeeland is het aantal ZZP aanvragen flink gestegen. In Zeeland zijn inmiddels bijna 3500 ZZP steunaanvragen binnengekomen bij de gemeenten, de PZC meldt een run op het ondernemersloket. **De Zeeuwse bedrijven kloppen massaal aan voor inkomenssteun**. In figuur 6 een overzicht van de aanvragen tot en met 30 maart 2020:

Figuur 6 Aantal BBZ-aanvragen Zeeland

Gemeente / regio	aanvragen 30 maart 2020
Bevelanden	600
Hulst	350
Schouwen-Duiveland	636
Sluis	320
Tholen	100
Terneuzen	630
Walcheren	850
Totaal	3486

- De meeste aanvragen zijn afkomstig vanuit horeca, detailhandel, recreatie en uiterlijke verzorging zoals kappers, personal trainer en schoonheidssalon. Ook zijn er aanvragen uit de evenementenbranche en fotografie.
- Thema's waar ondernemers tegen aan lopen: wegvallende omzet, korte termijn liquiditeit, zorgen over hoe nu verder, vragen over waar en welke regelingen beschikbaar zijn. Zoeken naar alternatieven, zoals online verkoop en thuis bezorging.

- **Dockwise** heeft afgelopen week (13) 750 sessies met ruwweg 600 bezoekers gehad die gemiddeld 2 minuten op de site bleven om content te lezen/bekijken. Artikelen ter voorbeelden van wat andere ondernemers hebben gedaan worden het beste bekeken. Vragen gaan over het algemeen over het digitaal maken van dienstverlening of het realiseren van een webshop.
 - Ik werk nu met mensen in groepen, hoe vertaal ik dat naar een digitale omgeving?
 - Ik geef trainingen, maar hoe bescherm ik mijn kennis als ik die online aanbiedt?
 - Wat moet ik anders doen wanneer ik online met mensen werk in plaats van in een groep?
 - Hoe krijg ik meer aandacht voor mijn webshop nu iedereen het over online heeft?

Impact Zeeuwse economie: sterke Zeeuwse sectoren

Zorg

- De druk op de Zeeuwse zorg neemt toe. Op dit moment liggen er 43 Corona patiënten in Zeeuwse ziekenhuizen, waaronder **17 corona patiënten** uit Noord-Brabant (Omroep Zeeland).
- Op 20 maart opende het meldpunt "Extra handen voor de zorg" dat inmiddels al **350 aanmeldingen** mocht ontvangen. Viazorg treedt op als coördinatiepunt voor vraag en aanbod in de zorg.
 - **Extrahandenvoordezorg.nl** is het centraal aanmeldpunt voor vrijwilligers;
 - **Regiopunt Corona van Viazorg** is dé plek voor zorginstellingen om hun personeelsbehoefte aan te geven;
- **ADRZ en ZorgSaam roepen daarnaast oud-personeel op** om eventueel bij te kunnen springen.

Havens & logistiek

- Door de coronacrisis **dreigt een tekort aan vrachtwagenchauffeurs**, waardoor de bevoorrading van supermarkten in de knel kan komen. Brancheorganisaties TLN en VERN luiden de noodklok bij de autoriteiten. Zo zitten veel buitenlandse chauffeurs, die normaal in Nederland rijden, vast in eigen land omdat hun overheden de grenzen hebben gesloten. Ook keren er Oost-Europese chauffeurs uit Nederland terug naar huis, omdat ze in deze tijd bij hun familie willen zijn en vrezen dat ze straks niet meer kunnen terugkeren.
- Taxibedrijven (bijvoorbeeld in zorgvervoer) hebben weinig tot geen ritten en lopen reëel risico om te vallen.
- Transportbedrijven kunnen niet langer buitenlandse chauffeurs ontvangen in hun kantines op locatie. **Palletbedrijf Den Doelder organiseerde een aparte voorziening** zodat zij toch een kop koffie kunnen nemen en naar het toilet kunnen.
- **Uitvoerige corona-grenscontroles hinderen vrije doorgang vrachtwagens**, waardoor vrachtwagens lange wachttijden hebben aan de Europese grenzen. TLN roept de overheden in de Europese lidstaten daarom op om de vrije doorgang van vrachtwagens nu met spoed te regelen. Ook bij de grensovergangen naar België stond het verkeer vast.

- North Sea Port neemt ook maatregelen en speelt in op actualiteit, zo is er een stijging van het goederenvervoer te zien, lees meer op de website van North Sea Port www.northseaport.com/nieuwsbrieven/Inschrijven

Vrijtijdseconomie

- In Zeeland zorgt de toerismesector voor ruim 15.600 duizend banen, wat neerkomt op 8,7% van het totaal aantal banen. Hoeveel van deze mensen thuis zitten door de Corona crisis is onduidelijk. Doordat er in de sector veelvuldig met flexibele contracten wordt gewerkt is er een reële kans dat de Corona crisis leidt tot aanzienlijk verlies van inkomsten of zelfs banen onder de werknemers in deze sector, m.n. bij cafés en restaurants, maar ook hotels, vakantieparken en op campings.
- De schatting door het UVW is dat veel van de genoemde WW uitkeringen dan ook uit de vrijetijdseconomie afkomstig zijn. Cijfers ontbreken echter vooralsnog.
- Op donderdag 26 maart heeft VRZ besloten dat **hotels, campings en vakantieparken dicht** moeten en strandhuisjes mogen niet opgebouwd worden. Met de gedwongen sluiting van overnachtingsplekken wil de VRZ enerzijds verspreiding van het coronavirus tegengaan en anderzijds voorkomen dat de Zeeuwse zorg in het geding komt.
- De 25 veiligheidsregio's in Nederland kunnen ieder afzonderlijk besluiten over het sluiten van hotels, campings en vakantieparken.
- **Landelijk leidt dit tot onduidelijkheid en chaos.**
- Er is **begrip voor 'toeristische lockdown' maar de gevolgen zijn desastreus** voor de toeristische sector en de daaraan verbonden keten. Ondernemers hebben het afgelopen jaar geïnvesteerd om nu klaar te zijn voor het seizoen. Dat moeten ze aan het begin van het jaar terugverdienen en dat is nu niet mogelijk, aldus VVV Zeeland. Ook Carla Schönknecht, voorzitter van Toeristisch Ondernemend Zeeland maakt zich zorgen en geeft aan dat de **Zeeuwse recreatieondernemers dit niet lang volhouden.**
- Voor sommige Zeeuwse hotels is het Corona virus de nekslag. Voor het Arc hotel in Renesse vormde de Corona-crisis **de laatste druppel**. Veertien mensen waren werkzaam voor het hotel en verliezen wellicht hun baan. De curator hoopt op een doorstart.
- Sommige ondernemers proberen op allerlei manieren faillissement te voorkomen, ook voordat officieel de deuren openen. Zo heeft een Middelburgse Horeca ondernemer Reynaert & Co om **financiële hulp gevraagd** via een crowdfunding-actie.
- Hiswa-Recron heeft een plan uitgewerkt voor een zogenaamde Toeristische Corona Voucher-regeling, waarbij provincies een garantstelling afgeven op gedane boekingen, zodat toeristen weten dat hun geboekte vakantie in het geval van faillissement is veilig gesteld. Door deze vouchers in te zetten hoeft er niet gelijk geannuleerd te worden, maar kan vakantie op een later moment alsnog worden genoten. Zo kan de negatieve invloed van de coronacrisis op de bezoekerseconomie zo veel als mogelijk worden voorkomen.

Agrofood & seafood

- Horecapersoneel wordt gevraagd om in te springen in de foodsector. Zo doet **gedeputeerde Dick vd. Velde een oproep** namens de aspergesector om te helpen bij de oogst van dit jaar. Het voornamelijk buitenlandse personeel dat normaal de oogst binnenhaalt zit namelijk thuis.
- De LTO heeft een **taskforce** ingesteld om mensen die zonder werk zijn komen te zitten te koppelen aan agrarische bedrijven die staan te springen om hulp.
- Ook vanuit de ZLTO wordt bekeken op welke wijze de werkzaamheden kunnen plaatsvinden nu dat het reguliere personeel grotendeels niet beschikbaar is, ook hier wordt veelal gewerkt met (tijdelijke) buitenlandse werknemers. Vanuit LTO worden de **zorgen geuit**

over de oogst van 2020 in verband met het tekort aan personeel. LTO Nederland werkt aan oplossingen, zoals de platforms [werkindelantentuinbouw.nl](https://www.werkindelantentuinbouw.nl) en [helponsoogsten](https://www.helponsoogsten.nl), waarmee vraag en aanbod in arbeid aan elkaar wordt gekoppeld.

Ook **ZLTO vindt het dreigend tekort aan seizoenskrachten zorgwekkend**.

- Er heerst onzekerheid over de afzet van producten in de horeca, m.n. niche producten. Er kan nog weinig met zekerheid worden gezegd zo lang onzeker is hoe lang de maatregelen gaan duren.
- Zeeuwse supermarkten **draaien dag in, dag uit 'zaterdagen'**. Normaliter worden de supermarkten 1 a 2 maal per dag bevoorrad, nu loopt dit op tot soms wel 4 tot 5 keer.
- ZLTO: "Er zijn zorgen over de arbeidsomstandigheden [voor buitenlandse werknemers] op de werkvloer, een gezonde en veilige huisvestingssituatie en de gevolgen van het virus voor registratie, ontslag en terugkeer. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft **een document opgesteld** met daarin veel gestelde vragen en antwoorden."
- ZLTO verwacht **specifieke problemen in de biologische sector**. Starters op de biologische markt (boeren, telers, verwerkers, importeurs etc) hebben nu direct een probleem, vanwege het feit ze kunnen starten met biologisch telen na de toegangscontrole. BioSkal heeft alle inspecties tot 6 april afgezegd. Bionext is een coronameldpunt gestart om inzicht te krijgen in de belangrijkste vragen en zorgen die er binnen de biologische sector zijn en is bereikbaar via corona@bionext.nl.

Bouw

- Ook **Bouwend Nederland** krijgt signalen van bouwbedrijven dat veel buitenlandse krachten vertrokken zijn. Zij doen tevens de oproep aan de overheid om lopende bouwwerkzaamheden door te laten gaan, zo veel mogelijk onderhoudswerkzaamheden naar voren te halen en aanbestedingen doorgang te laten vinden, om een toekomstige dip in werkzaamheden te voorkomen.
- Brancheorganisaties en vakbonden hebben een akkoord bereikt over veiligheidsmaatregelen op bouwplaatsen. Daarbij is het uitgangspunt dat bedrijven tijdens de coronacrisis door kunnen gaan met het bouwen van huizen of werk aan wegen, omdat de maatschappelijke en economische belangen te groot zijn om het werk stil te leggen. Tevens is er een **meldpunt opgezet voor bouwvakkers met zorgen**.

Overige

- Door een dramatische daling van advertentie-inkomsten **verkeren uitgevers van lokale en regionale kranten in acute geldnood**. Ze kunnen freelance-medewerkers niet meer betalen en vrezen voor hun voortbestaan. Of de PZC en BN de Stem en lokale Zeeuwse bladen ook direct tot deze groep behoren is nog onduidelijk.
- Stec groep voorziet dat **door de coronacrisis de structurele veranderingen op de winkelmarkt versterkt doorzetten**, zeker als de sociale beperkingen lang duren. De detailhandel heeft veel last van sterke vraaguitval. Dat geldt niet voor supermarkten, bouw-, huis- en tuinproducten, boeken en onlineproducten. Stec ziet drie mogelijke scenario's voor zich als de sociale beperkingen opgeheven zijn:
 1. Versnelde transitie nodig, geïnitieerd door gemeente;
 2. Einde social distancing leidt tot groeispurt;
 3. Samenwerking – het nieuwe normaal.

Positieve ontwikkelingen, oplossingen en innovaties

- Arbeidsmarktregio Zeeland (AMRZ), UWV, de Zeeuwse vacaturebank en de Provincie Zeeland hebben een gezamenlijke, pragmatische aanpak ontwikkeld om vraag naar en aanbod van werk op een centrale plek samen te brengen en zo werknemers en werkgevers zo goed mogelijk te kunnen helpen in hun zoektocht naar (het invullen van) werk.
 1. Vanuit de **Aan de Slag in Zeeland** (AMRZ) wordt per direct het e-mailadres ondernemers@aandeslaginzeeland.nl beschikbaar gesteld voor alle vragen die de gemeenten en UWV betreffen en betrekking hebben op het matchen van vraag en aanbod.
 2. De Zeeuwse vacaturebank vormt dé centrale plek voor vraag & aanbod ('Corona-hulp') en verwijst naar Aan de Slag in Zeeland wanneer er vragen zijn of wanneer er behoefte is aan ondersteuning.
- Om bedrijven en ZZP'ers door deze moeilijke tijd heen te helpen heeft Economische Impuls Zeeland een Coronaloket geopend waar zij met al hun vragen terecht kunnen: coronaloket@impulszeeland.nl.
- Veel Zeeuwse restaurants zijn overgestapt op bezorging en/of ophaalmogelijkheden. Ze hebben de krachten gebundeld en zijn nu te vinden op de website: [ZeelandEet.nl](https://www.zeelandeet.nl).
- ZLTO en andere landbouworganisaties starten een **campagne Kooponzeoogst** om daarmee de telers van hun producten af te helpen. Telers, bedrijven en consumenten kunnen zich melden op de Facebookpagina **Kooponzeoogst**.
- Toeristisch Ondernemend Zeeland wil in beeld brengen welke economische impact de coronacrisis heeft voor de toeristisch ondernemer om zo namens de ondernemers te lobbyen voor aanvullende steunmaatregelen. Kenniscentrum Kusttoerisme heeft zondag 29 maart een vragenlijst uitgezet via de toeristische brancheorganisaties met de vraag voor 30 maart 15.00 uur te reageren. De uitkomsten worden elk moment verwacht.
- In Zeeland zijn enkele honderden mensen zonder huisarts. Daarom heeft CZ aangekondigd **versneld het beeldbellen in te voeren met een 'huisarts' op afstand**. Een ontwikkeling die reeds in de planning lag, maar nu versneld wordt uitgevoerd.
- Ook ontstaan er verschillende digitale initiatieven die mensen helpen deze tijd van isolement door te komen en die verbinding mogelijk maken op zeer uiteenlopende manieren, zo is er een **luisterlijn** opgericht voor mensen die eenzaam en angstig zijn.
- **Reisgids Hello Zeeland helpt Zeeuwse ondernemers** via de website van Hello Zeeland cadeaubonnen te verkopen, die in te wisselen na de coronavirus. Deze cadeaubonnen maken deel uit van een online 'ondernemerskit', ondernemers kunnen zich aanmelden via hellozeeland.com/ondernemerskit.